

Verslag ‘Samen aan de slag’-bijeenkomst

Regio Midden- en West-Brabant

26 juni 2019

Op 26 juni kwam in Roosendaal, op de Markt, het bodemnetwerk van Midden- en West-Brabant bijeen. Doel was om de activiteiten voor het project met het netwerk te delen, te analyseren wie welke bijdrage kan leveren én een verhaal over de ondergrond te horen.

Erik Heskes: het mysterie van de kleilaag

Erik Heskes werkt bij de provincie Noord-Brabant aan de ondergrond. Hij start met een spelletje: herken je de regio aan de hand van een luchtfoto? Het landschap kwam tot 1950 voort uit de bodemomstandigheden en dat is nog steeds zichtbaar in sommige delen van de regio. In andere gebieden zijn sinds 1950 de natuurlijke bodemwetten niet meer gevolgd en zijn gebieden volgebouwd. De bodem werd als maakbaar beschouwd. Maar is dat zo? Is Brabants zand overal hetzelfde? Het antwoord is nee. Er zijn ook verschillende soorten klei: zeeklei is veel meer met zand vermengd, terwijl rivierklei veel meer gesorteerd is. Het is wel handig om te weten als er zandbanen in klei zitten, dat weet iedere bodemsaneerder.

Ondergrondinformatie

Erik laat in zijn presentatie de ondergrond van Brabant zien, met haar bodemlagen, breuklijnen en omstandigheden. Hij laat foto's zien van verschillende soorten zand, van hoe grind of grindlagen daarin functioneren. In zijn ogen onmisbare informatie om besluiten te kunnen nemen, niet alleen over woningbouw maar ook over waar je energie uit de grond vandaan wil halen. De informatie over de ondergrond is terug te vinden op <https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>. Hier is onder andere het ondergrondmodel GEOTOP te vinden, die de bodemopbouw tot 50 meter diepte in beeld brengt. Voor Noordwest-Brabant is deze informatie al beschikbaar. De rest van Brabant moet nog even wachten. Naar verwachting wordt deze informatie eind dit jaar/begin volgend jaar beschikbaar gesteld. Deze informatie is nauwkeuriger dan REGIS en bruikbaar bij het bepalen van ondergrondse functies, zoals parkeergarages, tunnels, heilpalen, ondergronds infra, bodemenergiesystemen en bodemverontreiniging.

Bodemenergie

Erik vertelt dat het handig is om te letten op de breuklijn bij Gilze-Rijen. Sowieso is West-Brabant kwetsbaarder voor diepe boringen voor bodemenergie dan Midden-Brabant. Hij laat dat zien aan de hand van een profiel. Het geeft een beetje inzicht in: waar kun je wat? Waar kun je welke bodemschatten benutten? Toch is deze informatie niet voldoende. Reden voor het ministerie van EZK en EBN om de ondergrond tot 2 kilometer beter in kaart te brengen, bijvoorbeeld om de potenties van ondiepe geothermie beter te verkennen. Dat zal naar verwachting in 2019-2021 gebeuren aan de hand van seismisch onderzoek (geluidsgolven) of boringen.

Deze zoektocht is nodig omdat de bodem en de ondergrond op meerdere diepten benut kan worden voor bodemenergie (winning en opslag). Dat geldt niet alleen voor de glastuinbouw, maar ook voor de voeding van warmtenetten. De energie- en warmtetransitie zal niet gaan mikken op één techniek, maar op een mix van technieken. Wil je meer weten over geothermie, dan adviseert Erik om contact op te nemen met Hydreco (dochteronderneming van Brabant Water) of Geothermie Brabant BV.

Je zult goed moeten opletten of dat veilig en schoon gebeurt. Het zoute water is een aandachtspunt. Om die reden wil de provincie een dubbele buis tot onder de zoet-zoutgrens om vroeg lekkages te ontdekken. Ook de ruimtelijke inpasbaarheid is een aandachtspunt, de ondergrond is vol. Als voorbeeld wordt het stationsgebied van Tilburg aangehaald.

Marco Vergeer: Samen aan de slag met 'Samen de diepte in'

Namens 'Samen de diepte in' gaat Marco in op de werkzaamheden die zijn uitgevoerd en op de planning staan (zie de presentatie voor meer informatie). Op stapel staan werkzaamheden voor de aanhaking bij lopende initiatieven rondom energietransitie, klimaatverandering, bodemkwaliteit en vitale bodem. In groepen wordt hier in het tweede deel van de bijeenkomst verder over gesproken.

Groep 1: Energie (Astrid Egberts)

Dit onderwerp ontwikkelt zich razendsnel. Gebieden zijn aan de slag met regionale energie strategieën (RES) en de ondergrond speelt daar een rol in. Zowel ten aanzien van winning en opslag als bij het transport van warmte en energie. Weten wie welke rol speelt (stakeholderanalyse) is van belang, zowel binnen als buiten het ambtelijk apparaat. Hoe krijg je iedereen mee? Uiteraard is het dan van belang te weten wie de regierol in handen heeft.

In het spel van energietransitie zijn een aantal ingrediënten nodig:

- Wat is de vraag aan warmte? En hoe maak je de verbinding met het aanbod van warmte in de ondergrond?
- Hoe regel je de infrastructuur om vraag en aanbod bijeen te brengen?
- Welke kennis is nodig, bijvoorbeeld om een toekomstbestendig ontwerp van de ondergrond te maken.
- Een analyse van financiële modellen.

Groep 2: Klimaatadaptatie (Richard Welling)

Bij klimaatadaptatie denken de deelnemers aan: beperken van wateroverlast en hittestress door waterbuffering, gedoseerd afvoeren, hemelwater afkoppelen, gescheiden rioolstelsels, tegels eruit, aanplant bomen/groen. Deze maatregelen kun je lokaal bezien in de stad, op een bedrijventerrein, een te beschermen natuurgebied, maar omdat maatregelen elkaar kunnen beïnvloeden en versterken is ook op grotere schaal kijken van belang. De REKS Hart van Brabant (Regionale Energie- en Klimaat Strategie) neemt klimaatadaptatie nadrukkelijk mee in de RES. Maar dit thema wordt ook in de RES West-Brabant meegenomen. Voor beide RES-en heeft de opgave wat minder haast dan Energie.

Met betrekking tot dit onderwerp hebben de deelnemers schurende situaties besproken, nagedacht wat je zou willen vastleggen in een omgevingsplan en wie je daarvoor nodig hebt in de regio.

Schurende situaties:

- Waterretentie - bodemopbouw: waterretentie kan belemmerd worden door de bodemopbouw ter plaatse (doorlatende zandgrond of juist leem/kleilaag, hoge grondwaterstand). In dat geval een andere locatie kiezen of bijvoorbeeld klei toepassen als ondergrond wadi;
- Waterbuffering - ruimtegebruik: in de stad kan ruimte een beperkende factor zijn voor water bufferen, vaak is er ook beperkte ruimte op een bedrijfskavel;
- Maatregelen hittestress – ondergrond of omgeving: keuze locaties voor verwijderen verharding en planten van bomen wordt beperkt door kabels en leidingen, bodemverontreiniging. Verder genoemd: boomschaduw kan zonnepanelen belemmeren, extra onderhoudskosten groen;
- Droogte – afspraken over sproeien.

De bestaande situatie kan ook schuren met de gewenste klimaatmaatregelen, denk aan: huidig bestemmingsplan – vastgelegde functies en bestaande groenstructuur; uitgeputte gronden (ook organisch stofgehalte).

Wat vastleggen in omgevingsplan?

Een gemeente kan vastleggen dat bij de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen geen regenwater wordt geaccepteerd op het riool. Om meer water te kunnen bufferen kan een voorgeschreven maximaal percentage verhard oppervlak worden vastgelegd, bijvoorbeeld in plaats van 90% verhard naar bijvoorbeeld 80%. Verdere maatregelen die mogelijk kunnen worden vastgelegd: korting op grondprijs voor bedrijf met meer retentiecapaciteit op zijn kavel, buffergrond van afzonderlijke bedrijfskavels samenvoegen tot retentiegebied. Bijvoorbeeld in de vorm van randvoorwaarden in omgevingsplan

Als de Keur onder de Ow valt (is dat zo?) is het van belang de essentiële onderdelen in het omgevingsplan op te nemen. Dit is ook van belang bij het verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (vGRP), de vGRP is niet meer verplicht onder de Ow.

Wie hebben we daarvoor nodig?

- Waterkringen, in ieder geval Waterkring West heeft al nagedacht over watermaatregelen die in de omgevingsvisie/het omgevingsplan zouden moeten worden geborgd.
- Waterschappen
- Drinkwaterbedrijven
- Gemeenten
- Provincie

Kijken naar samenwerking met Vlaanderen: mooi voorbeeld is Grote Meer in Ossendrecht. Dit drooggevallen meer wordt weer hersteld door water van een beek in Vlaanderen hier naartoe te leiden.

Gesprek 3: Bodemkwaliteit (Karin van Mil)

Bodemkwaliteit 'wordt' van de gemeente. Dat is wel bekend, maar veel minder weten we over wat dat voor de gemeenten gaat betekenen. Om daar meer gevoel voor te krijgen is afgesproken:

- We willen oefenen aan de hand van casussen, waarbij deze leervragen aan de orde zijn:
 - Hoe lees je een beschikking?
 - Wat zijn financiële effecten van keuzes (relevant voor bestuur).
 - Waar ligt de balans tussen benutten en beschermen?
 - Hoe ziet samenwerking eruit als je spreekt over 'integrale bodembenadering'.
- Uitzoeken wat een gemeente nodig heeft, bijvoorbeeld om goede marktfragen te stellen.
- Welke bodemkwaliteit is nodig om de opgaven van de gemeente te realiseren?
- Hoe ga je om met nieuwe stoffen?

Wat uiteindelijk wenselijk is, is een structureel kennisnetwerk waarin expertise en ervaringen worden uitgewisseld. En waarin wordt samengewerkt. Daarbij is het belangrijk om ook de kleine gemeenten te bereiken.

Om dit onderwerp goed neer te zetten willen de deelnemers graag een bestuurlijke bijeenkomst organiseren in november. Tot die tijd kunnen we meer grip krijgen op het nieuwe takenpakket en de ombouw naar een Omgevingswet-situatie, wetende dat de winkel in die tijd open blijft. Overigens kan een analyse van 'wat als ik niets doe' ook behulpzaam zijn.

Gesprek 4: Vitale bodem (Marco Vergeer)

Een belangrijk onderwerp in de regio, zeker gezien de agrarische bedrijvigheid en de natuur in de regio. Vitale bodem levert een bijdrage aan een vitaal platteland, waarbij het gaat om zowel economische, ecologische als sociale aspecten. De deelnemers aan deze sessie komen tot vier waarnemingen:

1. Weten we welke kwaliteiten het natuurlijke systeem heeft, wat de ecologische structuren zijn? En drukken we dat uit in dezelfde taal? Het gaat daarbij om de natuurlijke bodemkwaliteiten, zoals bodemvruchtbaarheid, organische stof, bodemleven, bodembacteriën. Kunnen we van daaruit voorspellen welke functies waar het beste passen en wat hun effecten op het natuurlijke systeem zijn? Kunnen we van daaruit aangeven waar bodemverbetering harder nodig is dan elders?
2. Gebiedsmensen hebben onmisbare gebiedskennis. Het is van belang om onder meer boeren in deze zoektocht mee te nemen. De deelnemers aan deze sessie verwachten dat de oplossing vooral ligt in kortere ketens, binnen het gebied en betere verdienmodellen en andere bodemfuncties (bijvoorbeeld industriële hennepcultuur).
3. Wat zijn de opgaven en hoe spreek je daar met elkaar over? In de media gaat het over zonneparken, leegstaande agrarische gebouwen (met dubieuze nieuwe gebruikers). De deelnemers zijn beducht op centrale regels vanuit de provincie, bijvoorbeeld in de Omgevingsverordening. Moeten we wel werken in een cultuur van alles willen regelen of is er ruimte voor dialoog?
4. Bied ruimte voor innovatie in gebieden!

De deelnemers willen dit boeiende gesprek graag doorzetten en ze noemen mensen die wellicht belangstelling hebben (deze zijn geduid met een *):

- Remco Bruurs (Breda)
- Irene Sep (Roosendaal)
- Dave Rensman (ODZOB)
- Jan Verpalen * (Roosendaal)
- Iemand * van de gemeente Zundert (pilot)